

Sám v Údolí Valkoinen

Štiplavý mráz na očích a lehké, mdlé, rudě planoucí světlo, pronikající do *lavvu* malou mezerou, mi hlásí, že nastává svítání. A nový den. Další den v bílé poušti bez konce, další den v zemích, kde mráz a sníh vítězí nad člověkem, další den plný samoty. Zde se cítím být *Sám*. Zpomaleně vylézám z několika vrstev sobích kůží a stavím se na nohy. Slunce ještě ani pořádně nevylezlo tak vysoko, aby dokázalo prohřát ztuhlé údy po mrazivé noci, za což bych byl dnes nesmírně vděčný. Odvracím se od chladného svítání do ne o moc teplejšího stanu obaleného hrubým plátnem a navátého sněhem.

Jiskry neochotně skáčí z křesadla, dopadají na troud a celý prostor najednou zaplaví příjemná vůně kouře. Přikládám stále větší plátky březové kůry a poté i menší polínka břízy, a přitom si rozehrívám zmrzlé prsty, které jsou sotva s to zavěsit hrnec na příčné větve, táhnoucí se uvnitř stanu. Na chvílku vystrčím hlavu z *lavvu* a hned, co získám trochu sněhu, ji zase rychle schovám. Sníh se nad otevřeným ohněm mění ve vodu a ta po krátké chvíli začíná vřít v páru. Konečně. Házím do něho trochu bylinek a lišejníků a přitom se snažím rozkousat kousek opravdu tuhého sušeného sobího masa.

Příjemná vůně čaje rozléhající se po obydlí mi značí, že je čaj už uvařený. Nalévám jej do *kuksy*, která se v naší rodině předává již z generace na generaci, z otce na syna. Já jej od otce dostal již před mnoha, mnoha zimami a bojím se, že jej budu muset brzy i já přenechat svému synovi.

Znovu odhrnuju kožešinu ve vstupu do *lavvu* a slunce mě přivítává svojí hřejivou modravou září. Nastal nový den. Opět se schovávám do stanu a dopíjím hořký čaj. Poté, co dojdám další plátky sušeného soba, už se cítím dostatečně silný na to vyrazit ven.

Odhrnuji spací kožešiny, hrnec se zbytkem čaje vyleji před *lavvu* a začínám na sebe oblékat četné vrstvy koží. Za opasek si dávám rodinný *nůž*, vyrobení ze parohu statného sobího samce. Jsou na něm nesčetné vyřezávané obrazce, které propůjčují svému držiteli sílu kdysi náležící nejsilnějšímu samci z celého stáda.

Na rameno si ještě přehazuju kožený buben, jež lidskou duši přenáší do jiného světa, do světa, kde rozmlouvá s duchy. Je to dar, který jsme dostali od mocného *Noida* v domovské *Siidě*. Připraven vylézám ven z *lavvi* zkontrolovat stav pastí, zdali se něco nechytilo...

Mrazivý vítr se opírá do celého mého těla a ztěžuje můj krok. Jenom slunce je jediným zdrojem tepla v pustině, leč svítí pouze krátkou chvíli, dokud jej opět nepřemohou duchové tmy. Ale když svítí, zažene všechny tyto bůžky daleko na západ, dokud jej opět nepřekvapí z místa, kde zprvu vycházel. A takto se to opakuje každý den. Avšak v období jara se slunce vzchopí a téměř zažene všechny zlé duchy daleko na sever. I to však narušuje řád věcí, neboť lidé i sobi pak propadají zlé moci. V přírodě musí být rovnováha, ničeho nesmí být ani moc, ani příliš málo, jinak se duchové přírody začnou hněvat a hněv těchto duší je něco, co smrtelní tvorové nemají šanci přežít.

Docházím k prvnímu místu, kde jsou rozmístěné pasti. Je to poměrně výrazný vršek, kudy často procházejí bílé lišky a někdy sem zabloudí i vlci. Vydávám se k nápadně vystaveným kouskům čehosi, co zblízka začíná připomínat zkalený led v bílém obalu.

Dvě návnady chybí.

Podívám se po možných stopách, ale nepříznivá Zem mi nehodlá pomoci při lovu. Vítr a sypký sníh zahalily všechny možné stopy. Kořist je tedy ztracena. Je kdesi v nekonečné bílé

pláni, je tam, kde se narodila a kde také my ostatní jednou spočineme. To je úděl přírody, vůle duchů a našich mocných předků; navrátit se tam, kde náš život začal, abychom mohli ukončit náš kruh života. I slunce se po povstání ze země znovu navrácí k zemi, kde jeho hřejivý svít skomírá.

I já jednou v těchto bílých krajích vydechnu naposledy a budu za to rád, pokud to bude v mé rodné zemi. Poté vstoupím mezi duchy našich předků, jejich předků a jejich prapředků a budu potěšen, že se s nimi opět setkávám. Pak i já se stanu jedním z oněch mocných a uctívaných předků naší rodiny. Ze své společné moudrosti budeme poskytovat pomoc našim potomkům, vždy když budou v nesnázích, a ukážeme jim správný směr. Není tedy v mé moci zjistit, kudy se kořist předem předurčená k zahynutí vydala...

Bílý vítr mi zahaluje obličej sněhem a víčka zlehka zamrzají. Jsem donucen otočit se k němu zády a schovat hlavu do sobích rukavic. Když opět otevírám oči, zjišťuji, že se dívám přímo na onen vršek, u něhož jsou připravené návnady. „Moji drazí předkové,“ promlouvám do větru, „skutečně to tak chcete?“ Inu dobrá.

Vydávám se strmě vzhůru, cítím, jak se vždy při každém kroku propadám sněhem až ke kolenům. Stejná hříčka zlomyslného větru, jako když dokonale zahladil stopy zvěře u nastražených pastí. Po několika desítkách dlouhých a namáhavých kroků stanu na vrcholu pahorku.

Nejprve mě oslní vlahé paprsky slunce, odmítnuté od chladného sněhu. Je zde viděl daleko do dále, a přeci v ní není vidět nic jiného než zářivě bílá a třpytem oplývající, leč neživá, pustina. Azurové nebe se prolíná s bělavou zemí, se kterou vytváří společně jeden celek spojující dva světy – zemi živých a těch, kteří odešli za svými otci a matkami.

Na samém vrchu již po mnohé generace stojí kámen. Hledí do světa a pozoruje, získává tak mocná vědění, na která krátký lidský život nestačí.

Vítr náhle ustává a svět okolo se utiňuje. Usedám na hřejivý kámen a chystám se na setkání s přemocnými duchy. Odkládám kostěný nůž, luk s šípy a návnady a na kolena si pokládám *noidiiv buben*. Mysl mám čistou a jasnou, jsem připraven na rozpravu.

Mocný *joik* se rozléhá po pustině, kde jej do všech směrů roznáší vítr. Sedím zde a činím přesně tak jako kdysi moji předkové, kteří zde také sedávali. Minulost se prolíná s přítomností, anebo spíše přítomnost vyprchává a zůstávají ozvěny minulosti.

„*Sanoo kuin vesi äänellään.*“

Promlouvám s duchy a ti mi dávají moudré rady přírody. Naslouchám jejich šepotu a učím se. Jejich hlas je neurčitý, nezní jako hlas lidí. Jejich šepotem je šustění trávy pozdního léta, vítr prohánějící se větvemi stromů, zurčení bublavých potůčků, lehké zapění drozda.

„*On sanaton maa.*“

Jejich hněvem je víchr znějící v uších, praskání ledu, údery blesku, mocné ticho, sedící na dřívě zelenavé zemi. Pohled na drozda pošlého zimou.

„*Aika joutunut on vaan miestä kuulu.*“

Z nepřestávajícího *joiku* se mi začíná motat hlava a svět se rozplývá před očima, ale ještě jsem nedohovořil. Promlouvám ke svým předkům, žádám je o radu, prosím je o poskytnutí jejich moudrosti a prozíravosti. O jejich zkušenosti, jež by mi pomohla dovést lov ke konci.

„*Aika joutunut on vaan ei miestä kuulu.*“

Jejich hlasem je dupot sobího stáda, zvuk *noidského bubnu*, *joik* přicházející z rodinného *goahti*. Neskrývavý smích malých dětí.

Takto sedím a jako jediný svým joikem oživuji sněžnou pustinu až k blízkému soumraku. Začínám cítit slábnoucí sílu slunce, jeho moc již začíná končit. Tím i moc živých. Skrze ledovou zem se mi přes prsty na nohou směrem ke kotníkům dobývá mráz. Musím pravidelně kmitat prsty v botách ze sobí kožešiny, jež pocházejí z mé rodné *siidy*.

Ach, jak rád si v těchto chvílích samoty vzpomenu na své rodné *goahti*. Na stáda sobů určující směr pro naše budoucí putování. Na nepopsatelné chvíle strávené s rodinou. S dětmi, které začínají převyšovat velikost svého otce.

Duševně vysílen se vydávám směrem ke svému *lavvu*. Tak jako mě zrána slunce zdravilo, tak mně i nyní sluneční paprsky dávají dnešní sbohem. Slunce se opět pokořilo a vydává se na dálnou cestu na východ, odkud opět zažene duchy zimy zpět do temnoty.

Musím se tedy také podvolit a schovat se k teplu ohně svého příbytku. Podle nedalekých výšin určuji směr, kterým se vydat. Musím si vše správně promyslet, dát na rady a zkušenosti mých předků. Menší vychýlení ze směru by mohlo znamenat moji nemilosrdnou smrt. Nebyl bych ani první a ani poslední ze zkušených, který by takhle skončil.

Nechávám si na tvář dopadat poslední zbytky rudého světla, a když mě svým svitem obdaruje naposledy, rozhlednu se po okolní. Věčný sníh shodil svoji bílou tvář a jeho tlumené modré světlo zaplňuje celý můj svět. Stále ještě doznívá moc slunce. Nejvyšší čas vydat se vstříc mrazivé noci.

Vítr se stává více nepřátelským, neboť vždy stáčí svůj směr a jeho ledovému doteku nezabrání ani tuhá vrstva sobích kůží. Víím, že zde již nejsem vítán, proto zrychlují svůj krok a snažím se soustředit na dýchání, abych se alespoň z části ubránil chladu.

Cestu mi zlehka osvětluje modrý sníh, ztrácím pojem o čase a pouze doufám, že jsem zvolil ten správný směr. Dnes je překrásně jasná noc. Je vidět dále, než bývá zvykem, a vítr potichu ustal. Se sněžnicemi na nohách kráčím sněhem kupředu a hledám jakékoli mi známé místo, které by mi bylo schopné určit směr k mému *lavvu*.

Krajina je všude takřka naprosto stejná, jako by se současně pohybovala se mnou a nechtěla měnit svoji podobu. Na tato kouzla tmy nesmím dbát, neboť od našich zkušených předků již dávno víme, že to vše jsou pouhé bludy zlých *hiisů*, kteří bloudí po *Sápmi* a všem znepříjemňují život.

Ledabylost větru mi umožňuje zpomalit krok, a šetřit tak síly pro nenadálé okamžiky.

Ledabylost větru mi umožňuje vztáhnout oči směrem k nezapozorované obloze, kde se mi naskýtá výjev, který mě hned při prvním pohledu uchvátí. Duchové tančí. Na obloze se zatím slabě mihotají zelenomodré oblouky, které duchové vytváří při svým radovánkách. Moc této podívané přitahuje pozornost všeho živého, co se ještě nestačilo skrýt před mocí duchů zimy. Sám jediný se nechávám zlákat touto podívanou.

Čas v těchto chvílích zrychluje svůj chod a začíná mě opouštět. Stojím zde a nečiním nic, pouze jsem oblohou přitahován jako noční můry světlem z příbytků za teplých letních večerů. Jeden z provazců švihne svým koncem blízko k zemi a náhle se všimnu známého útvaru – dvou vršků, které každé ráno pozoruji za východu slunce. Jeden velmi ostrý a čnicí vysoko k obloze, druhý rozlehlý a široce rozložitý.

Můj dech se náhle zrychlil. Mysl se pokouší uvolnit ze sevření přítomna a začne vnímat vše, co není běžné k vidění. Jakoby na příkaz zašeptání větru udělám pár kroků zpět a měním svůj směr mírně vlevo od polární záře. Poslouchám hlas mysli a soustředím se na svůj krok.

Polární zář svými dlouhými rameny hraje nesčíslnými odstíny zelené a paprsky sahajícími až

k namodralému sněhu nadále oživuje uhlově matnou oblohu a já se jako zmámená můra vydávám za ní.

Hltám každý její záhyb, každý její paprsek a zejména tu její nádhernou a až neskonale čistou zeleň, kterou velkoryse rozlévá po temné a pusté obloze.

S očima upřenými k obloze kráčím stále dál a z hlavy vypouštím myšlenky na všudypřítomný chlad, který mi pomalu začíná vklouzat až do morku kostí. Když tu najednou se mi v uších začíná ozývat sténání větru. Jako po probuzení ze sna si pomalu začínám uvědomovat skutečnost, poté co ve svitu záře před sebou spatřím přibližující se oblak bílé tmy. Sněhová bouře. *Hiisův* zlomyslný dárek. Moje smrt. Duchové, mí drazí předkové, co mám nyní dělat? Jak se mám vrátit do svého *lavvu*, aniž bych ztratil směr a umrzl? Co by na takovou lehkovážnou hloupost řekla moje rodina?

Jediným hlasem v této nehostinné bílé pustině je kvílení větru a pohasínající zář nebeské podívané. To mí drazí duchové ztrácí svoji moc a slovo nyní mají krutí duchové zimy. Jsem *Sám* v bílé pustině, a tak si musím poradit bez pomoci ostatních.

První úder bouře štípal na obličej jako stovky malých jehliček směle se probodávajících do kůže. Při druhém úderu vítr zesílil až na takovou úroveň, že mě málem odklonil od směru k mému dočasnému domovu a ponechal by mě napospas mrazu. Už i víčka mi pozvolna zamrzají a ani sobí rukavice chránící můj obličej před mrazem již nejsou dostatečnou ochranou. V těle se mi začíná rozlévat chlad, který ubíjí cit ve všech končetinách.

Když *hiisova* hanebnost dosáhla svého vrcholu, netušil jsem, zdali mám oči zavřené a nic nevidím, anebo jestli prázdňě nehledím do sněhové bouře. I přesto jsem stále krácel směrem, který mi vyznačili můj předkové a jako *Sám*, pán našeho goahti a pokračovatel *noidův*, který se dobrovolně vydal na svoji rituální smrt v pustině, jsem se nehodlal takto potupně vzdát zlým duchům zimy.

Kladl jsem sněžnice jednu přes druhou, přičemž každý krok trval nekonečně dlouho, a snažil jsem se zůstat při smyslech a stále jít tentýž směrem. Vědomí mě však začalo opouštět. V tu chvíli se ve větru začal ozývat nový zvuk. Neznatelné údery nejprve v nejednoznačném rytmu, avšak poté v dokonalé melodii začaly přicházet společně s větrem. Hra na *noidův buben* byla již nyní slyšitelná natolik, že o ní nemohlo být pochyb. Vtom se ohledávám po svém vlastním bubnu, avšak nemohu jej najít. Je ztracen. Byl snad *hiis* tak troufalý a já tak nevšímavý, že mi jej vzal a vyhrává na něj výsměšné písně?

Moji předkové jsou pryč a já jsem sám, stále více sám. Když se zaposlouchám do toho nepoznaného rytmu, v hlavě mi vyvstane vzpomínka na našeho starého mocného *Noida*. Přesně tuto píseň ze svých posledních sil nám hrával během svých posledních dnů, než nakonec naposledy vydechl a svůj *buben* předal mně. Věřím, že takhle zní můj umíráček, že mé dny jsou také sečteny a již nikdy nepoznán další paprsky vycházejícího slunce rozehřívající mou tvář. *Hiis* mě pokořil.

Ze zdánlivě nekonečného brodění se sněhem mé kroky stále těžknou, až jsou nohavice naprosto dokonale objímány sněhem a přichycují na sebe další vrstvy čerstvě navátého a lepkavého sněhu, který ze mě vysává poslední zbytky sil. Mocný víchř kvílí a vyřvává v mých uších a přináší s sebou nezměrné množství sněhových vloček, které jakoby mířily přímo proti mně a zastíraly mi zrak.

Ve vánici není vidět ničeho více než bílé a chladné prázdnoty. Ta mi pomocí náporů větru vklouzává do těla a já se již proti ní nedokážu bránit. Nejprve cítím, jak z konečků prstů postupuje dále po údech. Její dotek je bodavý a vyvolává pocity naprosté bezmoci. Začínám

se klepat jako nikdy v životě, abych ze sebe onen chlad setřásl, avšak není to nic platné a mé kroky přecházejí z pomalého postupu v ploužení a nakonec se svévolně zastavuji úplně.

V pažích a v nohách se mi rozlil chlad, který je nejprve střídán bodavými až řezavými ranami mrazu, načež bolest nakonec zcela odchází a nezanechává po sobě jediné stopy. Z necitlivosti a omámení mě mráz srazí na kolena, až se nakonec zhroutím nazad do závěje sněhu, kde smutně a nepřítomně hledím na místo, kde by se měla nacházet obloha, avšak namísto toho spatřuji bílý závoj zimy.

V měkké peřině ze sněhu se mi příjemně leží a snažím se zavzpomínat na svoji rodinu, která je právě někde na jihu v zimním tábořišti. V útulném *goahiti*, ze kterého se line vůně pečeného sobího masa, všichni společně sedí okolo nevelikého ohně na teplých sobích kožešinách, kde si společně povídají o tom, kam má naše sobí stádo namířeno. Z březové *kuksy* popíjejí horké mléko a dlouhé chvíle jim pomáhá krátit zpěvavý *joik*.

Na chvíli se mi mezi hlasy větru podaří onen *joik* zaslechnout a nedlouho poté se přidává i *noidův buben*, který si stále drží svůj předzvěstný rytmus. Z prstů mi zbyly pouze zmrzlé větvičky a ruce jsou líné se pohnout. Již dávno jsem se přestal klepat, neboť k tomu už není důvod.

Mými údy náhle začíná pronikat horká vlna horka, přelévá se až do středu mého těla a je to nádherně příjemný pocit. Jsem již se vším smířený a v nic lepšího už ani nedoufám, i přesto mi však jsou naši předkové naposledy nápomocní. Na obloze přímo před mým zrakem se mi všichni naposledy zjevují částečně zahalení sněhovou bouří. Ve svých smaragdově zelených šatech znovu tančí po noční obloze, kde jsou v naprostém bezpečí před nebezpečnou zimou, která mi pozvolna ukrádá život, ale nikoli mého ducha.

Zahalen neznatelnou vrstvou sněhu a s horoucím plamenem žhnoucím v mém těle naposledy otevírám zpola zmrzlá víčka a sleduji vlnící se závoje zelenavé nádhery. Bedlivě sleduji různé pramínky záře a přemítám, v jaké části mě budou moci mé děti jednou vyhlížet. Oheň stále plane a zvuk větru začíná zlehka ustávat. Oči mám upřené stále k obloze a ponořen v myšlenkách o mé rodině se nedokáži ubránit jemnému úsměvu, který se však kvůli mrazu zarazí v půli.

Rozhošťuje se ticho, jež je přerušováno pouze jemnými údery paličky o buben ve známém rytmu. Náhle se k bubnu přidává i *joik*, ve kterém se vypráví o mém životě. Zelenavá obloha se rozzáří a začne se ke mně přibližovat, anebo spíše já se blížím k ní. Již necítím chlad ani teplo, není zde cítit nic. Hlas bubnu a *joiku* stále přetrvává a já doplňuji jeho poslední část.